

Toespraak 4 mei 2021, Kazemattenmuseum Kornwerderzand (5 minuten)

Thema: na 75 + 1 jaar vrijheid

Als voorzitter van het Kazemattenmuseum Kornwerderzand heet ik u van harte welkom bij onze jaarlijkse herdenkingsplechtigheid op deze bijzondere plek, hier op de Afsluitdijk. Een bijzonder welkom voor Guus Boers, de kleinzoon van kapitein Christiaan Boers, commandant van de stelling Kornwerderzand.

Een waardevol en belangrijk moment om jaarlijks de mannen en vrouwen te eren die ter land, ter zee en in de lucht vochten voor onze vrijheid en democratie. Ook hier op deze plek, waar tussen 12 en 14 mei 1940 – 225 Nederlandse militairen onder leiding van Boers - en geholpen door de bemanning van kanonneerboot Johan Maurits van Nassau - de Duitse opmars wisten te stoppen.

En evengoed een gelegenheid om stil te staan bij begrippen als oorlog, bezetting & dictatuur versus vrede, vrijheid & democratie. Een collectief moment van nationaal belang in een tijd waarin iedereen zijn eigen waarheid lijkt te hebben.

Vorig jaar stond mijn voorganger Ruurd Gaastra hier met een heel klein gezelschap en benadrukte het woordje 'allen' in zijn toespraak. Daarbij het vertrouwde beeld voor ogen van de gebruikelijke grote groep belangstellenden: onze vrijwilligers, vertegenwoordigers van overheden, defensie en maatschappelijke organisaties, belangstellenden en ook vele kinderen met hun ouders.

Zo 'gewoon' lijkt het dat we - een jaar later - hier opnieuw met een klein gezelschap staan. Maar gewoon is het allerminst.

Anders dan vorig jaar zijn er gelukkig wél vertegenwoordigers van overheid, defensie en anderen aanwezig zijn om hun eer te betonen door een krans of bloemen te leggen. Daaronder ook leerlingen van de Johan Willem Friso-school uit de Leeuwarder wijk Huizum, de school die het monument van de Wonsstelling heeft geadopteerd.

Hoewel we trouw onze slachtoffers van deze wereldbrand, en andere oorlogen en vredesmissies herdenken, lijkt het stilstaan bij leven in vrijheid ook wat aan slijtage onderhevig.

Zo wordt het steeds lastiger om van ons - vrijheidslievende mensen die we zijn - te vragen zich aan gemeenschappelijke regels te houden. Zelfs bij situaties waarbij sprake is van opnieuw een wereldwijde ramp, een pandemie van ongekende omvang en impact.

Natuurlijk, vrijheid is een groot begrip, met voor iedereen verschillende betekenissen. Vraag dat maar aan vluchtelingen uit Bosnië, Irak, Syrië of dichterbij Wit-Rusland.

En toch, als je Nederlanders vraagt naar wat ze een belangrijke waarde vinden, noemen ze het woord 'vrijheid' het vaakst. We zijn er trots op en zien het als een onlosmakelijk onderdeel van de Nederlandse identiteit, zo blijkt uit onderzoek door het Sociaal Cultureel Planbureau en het Nationaal Comité 4 en 5 mei.

Maar wat betekent die vrijheid na 76 jaar eigenlijk? Zijn we het eens over wat die waarde inhoudt? Het begrip vrijheid heeft veel verschillende invullingen. Vrijheid betekent 'Kunnen gaan en staan waar je wilt' en 'Je eigen keuzes kunnen maken'. Het is 'Jezelf kunnen zijn', en 'Vrij zijn om te doen en om te zeggen wat je wilt'. Maar ook 'niet beperkt worden', of 'met rust gelaten worden'.

Het gaat zowel om keuzevrijheid, om bewegingsvrijheid, als om meer burgerlijke vrijheden zoals de vrijheid van meningsuiting. Hoezeer we ook van mening verschillen: het begrip vrijheid én de discussie erover hoort bij onze traditie en onze cultuur. Dat is al eeuwenlang zo.

Is die vrijheid dan onbegrensd? Nee, de vrijheid van de één wordt beperkt door de vrijheid van de ander. En de vrijheid van de andere - aan óns gelijke burgers - mag niet in het gedrang komen. Is vrijheid een constante? Nee, vrijheid vraagt voortdurende bescherming en toetsing, onder andere door een onafhankelijke rechterlijke macht.

Wij vinden het echter een geruststellende gedachte dat een grote meerderheid in Nederland de Tweede Wereldoorlog nog steeds als een belangrijke en leerzame gebeurtenis ziet. Juist vanwege die 'vatbare' vrijheid, driekwart eeuw later, terwijl de oorlogsgeneratie van oud-strijders, overlevenden en ooggetuigen steeds kleiner wordt.

Het is daarom goed om fysieke locaties te hebben als het Kazemattenmuseum, waar beton, schuttersputten en prikkeldraad herinneren aan de mannen die hier vochten voor onze vrijheid. Een plek ook, die prikkelt om vragen te

blijven stellen over hoe we vandaag de dag met onze vrijheid omgaan.

Zeker, de kracht van herdenken is dat het altijd en overal kan. Hier, thuis of ergens onderweg. En dat - ondanks alle inperkingen en met zelfs een tot voor kort ondenkbare avondklok - iedereen dat op zijn of haar manier kan doen. Maar locaties als Kornwerderzand, de Grebbelinie, Arnhem, Westerbork, kamp Vught en de Hollandse Schouwburg zijn hierin een onmisbare schakel.

Dat is en blijft ook de boodschap van het Kazemattenmuseum Kornwerderzand. Vanuit het verleden de lijn trekken naar heden en toekomst. Het gaat ons niet enkel om het behoud van militair en cultureel erfgoed, maar juist om de verbinding van de plek met de reden waarom hier zo hard is gestreden: om ónze vrijheid.

Tot slot wil ik u allen hier aanwezig bedanken voor u komst en verder alle partijen die op een of andere manier betrokken zijn bij deze jaarlijkse bijeenkomst. Dankzij u en velen die er vandaag niet bij kunnen zijn, kan deze herdenking toch weer plaatsvinden. Al hoop ik dat we dát volgend jaar weer in alle vrijheid kunnen doen.

Kees Terwisscha van Scheltinga

Voorzitter Kazemattenmuseum Kornwerderzand